

Република Србија
ВРХОВНИ КАСАЦИОНИ СУД
Рев 1032/2017
Рев 1147/2017
17.10.2019. године
Београд

У ИМЕ НАРОДА

Врховни касациони суд, у већу састављеном од судија: Браниславе Апостоловић, председника већа, Бранислава Босиљковића и Зоране Делибашић, чланова већа, у парници тужиоца АА из ..., чији је пуномоћник Никола Тадић адвокат из ..., против тужене Републике Србије, коју заступа Јавно правобранилаштво - Одељење у Суботици, ради рехабилитационог обештећења, одлучујући о ревизијама тужиоца изјављеним против пресуде Апелационог суда у Новом Саду Гж 2363/16 од 29.09.2016. године и пресуде Апелационог суда у Новом Саду Гж 328/17 од 14.02.2017. године, у седници већа одржаној дана 17.10.2019. године, донео је

ПРЕСУДУ

ОДБИЈАЈУ СЕ као неосноване ревизија тужиоца изјављена против пресуде Апелационог суда у Новом Саду Гж 2363/16 од 29.09.2016. године - дела којим је одбијен захтев за накнаду материјалне штете за неплаћени рад у редовно радно време и прековремени рад и ревизија тужиоца изјављена против пресуде Апелационог суда у Новом Саду Гж 328/17 од 14.02.2017. године - дела којим је одбијен захтев за накнаду нематеријалне штете за душевне болове због лишења слободе, повреде части, угледа, слободе, права личности, физичког бола и страха.

УКИДАЈУ СЕ пресуда Апелационог суда у Новом Саду Гж 2363/16 од 29.09.2016. године и пресуда Вишег суда у Суботици П 26/13 од 28.02.2014. године у делу којим је одлучено о захтеву за накнаду материјалне штете на име губитка пензије и разлике пензије, као и пресуда Апелационог суда у Новом Саду Гж 328/17 од 14.02.2017. године и пресуда Вишег суда у Суботици П 55/16 од 17.11.2016. године у делу којим је одлучено о трошковима поступка, и у том делу предмет враћа првостепеном суду на поновно суђење.

Образложење

Пресудом Вишег суда у Суботици П 26/13 од 28.02.2014. године, ставом првим изреке, делимично је усвојен тужбени захтев. Ставом другим изреке, обавезана је тужена Република Србија да тужиоцу исплати накнаду нематеријалне штете за душевне болове због лишења слободе, повреде части, угледа, слободе и права личности у износу од 5.650.000,00 динара, накнаду материјалне штете због изгубљене зараде за период лишења слободе у износу од 2.967.374,72 динара и накнаду материјалне штете - изгубљене зараде за време незапослености у периоду од 29.11.1956. године до 01.04.1957. године у износу од 236.373,66 динара, све са законском затезном каматом од 28.02.2014. године до исплате, у року од 15 дана. Ставом трећим изреке, у преосталом делу одбијен је тужбени захтев којим је тужилац тражио накнаду нематеријалне штете за душевне болове због повреде части, угледа, слободе и права личности у износу од још 24.350.000,00 динара, за накнаду штете - разлике у висини плате пре и после штетног догађаја преко досуђеног за изгубљену зараду у периоду лишења слободе у износу од 5.020.582,28 динара, за обављени неплаћени рад у редовно радно време у износу од 11.648.000,00 динара и обављени а не плаћени прековремени рад у износу од 25.459.350,00 динара, губитак пензије у износу од 3.150.399,99 динара и разлику у пензијама у износу од 12.299.466,66 динара са припадајућом законском затезном каматом. Ставом четвртим изреке, обавезана је тужена да исплати тужиоцу трошкове парничног поступка у износу од 267.500,00 динара. Ставом петим изреке, одбијен је захтев тужиоца за ослобађање од плаћања трошкова поступка.

Пресудом Апелационог суда у Новом Саду Гж 2363/16 од 29.09.2016. године, жалба тужене и жалба тужиоца су делимично усвојене и делимично одбијене, а пресуда Вишег суда у Суботици П 26/13 од 28.02.2014. године укинута у делу у којем је усвојен тужбени захтев за накнаду нематеријалне штете за душевне болове због лишења слободе, повреду части, угледа, слободе и права личности преко износа од 2.500.000,00 динара до 5.650.000,00 динара са законском затезном каматом од 28.02.2014. године до исплате, у делу којим је тужбени захтев за накнаду нематеријалне штете за душевне болове због лишења слободе, повреде части, угледа, слободе и права личности одбијен и у делу у којем је одлучено о парничним трошковима, и у том делу предмет враћен првостепеном суду на поновно суђење, док је иста пресуда потврђена у усвајајућем и одбијајућем делу одлуке о тужбеном захтеву за накнаду материјалне штете због изгубљене зараде за период лишења слободе, изгубљене зараде за време незапослености, обављени а неплаћени рад у редовно радно време, обављени а неплаћени прековремени рад, губитак пензије и разлику у пензијама, као и у делу којим је одбијен захтев тужиоца за ослобађање од трошкова поступка.

Пресудом Вишег суда у Суботици П 55/16 од 17.11.2016. године, ставом првим изреке, делимично је усвојен тужбени захтев у непресуђеном делу. Ставом другим изреке, обавезана је тужена да исплати тужиоцу накнаду нематеријалне

штете за душевне болове због лишења слободе, повреде части, угледа, слободе, права личности, физичког бола и страха у износу од 5.650.000,00 динара са законском затезном каматом од 17.11.2016. године до исплате, у року од 15 дана. Ставом трећим изреке, одбијен је тужбени захтев за накнаду нематеријалне штете за душевне болове због лишења слободе, повреде части, угледа, слободе, права личности, физичког бола и страха у износу од још 21.850.000,00 динара. Ставом четвртим изреке, обавезана је тужена да исплати тужиоцу трошкове парничног поступка у износу од 396.000,00 динара у року од 15 дана. Ставом петим изреке, одбијен је захтев тужиоца за ослобађање од плаћања трошкова поступка.

Пресудом Апелационог суда у Новом Саду Гж 328/17 од 14.02.2017. године жалбе тужиоца и жалба тужене су делимично усвојене и делимично одбијене, а пресуда Вишег суда у Суботици П 55/16 од 17.11.2016. године преиначена тако што је снижена накнада нематеријалне штете за душевне болове због лишења слободе, повреде части, угледа, слободе и права личности, физичког бола и страха, тако што је одбијен тужбени захтев за разлику износа од 5.650.000,00 динара до износа од 3.500.000,00 динара, а повећана висина накнаде трошкова поступка на износ од 472.138,48 динара, док је у преосталом побијаном делу првостепена пресуда потврђена.

Против правноснажних пресуда донетих у другом степену тужилац је благовремено изјавио ревизије због битних повреда одредаба парничног поступка и погрешне примене материјалног права.

Одлучујући о изјављеним ревизијама, на основу члана 408. Закона о парничном поступку (ЗПП), Врховни касациони суд је нашао да су тужиочеве ревизије делимично основане.

У спроведеном поступку није учињена битна повреда одредаба парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 2. ЗПП на коју ревизијски суд пази по службеној дужности. Битна повреда одредаба парничног поступка из тачке 12. става 2. наведеног члана, на коју се ревизијом указује, није законски разлог за овај ванредни правни лек (члан 407. став 1. тачка 2. ЗПП).

Према утврђеном чињеничном стању, правноснажним решењем Вишег суда у Суботици Рех 93/12 од 27.09.2012. године извршена је рехабилитација тужиоца и утврђено да је пресуда Војног суда у Новом Саду бр. 308/51 од 22.06.1951. године ништава од тренутка њеног доношења, као и да су ништаве све њене последице, а тужилац се сматра неосуђиваним лицем. Наведеном пресудом тужилац је оглашен кривим за извршење кривичног дела организовање групе за вршење злочина, предвиђеног чланом 3. тачка 8. Закона о кривичним делима против народа и државе, и осуђен на казну лишења слободе са принудним радом у трајању од 10 година и изречене му споредне казне - губитак бирачког права, права на стицање и вршење изборних функција у друштвеним организацијама и удружењима и право јавног иступања у трајању од три године. Тужилац је лишен

слободе 06.03.1951. године и спроведен у истражни затвор у Новом Саду, у којем се налазио два до три месеца. Пре лишења слободе тужилац је од 16.05.1945. био запослен у Југословенској армији, као војно лице у чину старијег водника. Изречену затворску казну издржавао је на острвима Угљан и Свети Гргур, као и у Билећи у нехуманим условима, изложен физичком и психичком малтретирању. Даљег издржавања казне ослобођен је 29.11.1956. године. По ослобођењу тужилац је оболео од туберкулозе. Тужилац је засновао радни однос 01.04.1957. године и у радном односу је (са прекидом од 31.01.1961. године до 20.03.1961. године) био све до 04.05.1988. године када је пензионисан. Решењем Републичког фонда за пензијско и инвалидско осигурање од 13.01.1989. године тужиоцу је признато право на старосну пензију почев од 05.05.1988. године при чему му је у пензијски стаж, поред времена проведеног у радном односу од 01.04.1957. године, признато време проведено у заробљеништву од 14.06.1941. године до 20.01.1945. године, посебан стаж у дуплом трајању од 20.01.1945. године до 15.05.1945. године и радни стаж од 16.05.1945. године до 06.03.1951. године.

Пресудом Вишег суда у Суботици П 26/13 од 28.02.2014. године, правноснажном у том делу, тужиоцу је досуђена накнада нематеријалне штете у износу од 2.500.000,00 динара и накнада материјалне штете за изгубљену зараду током лишења слободе у износу од 2.967.374,42 динара и изгубљену зараду за време незапослености у износу од 236.373,66 динара.

На основу овако утврђеног чињеничног стања, нижестепени судови су правилном применом материјалног права одлучили о накнади нематеријалне штете и накнади материјалне штете за рад у редовно радно време, односно прековремени рад током издржавања затворске казне.

Одредбом члана 26. став 1. и 3. Закона о рехабилитацији („Службени гласник Републике Србије“, број 92/11) прописано је да рехабилитовано лице има право на обештећење за материјалну штету насталу због повреде права и слободе, као и право на накнаду нематеријалне штете за душевне болове због лишења слободе, у складу са законом којим се уређују облигациони односи. Према члану 200. Закона о облигационим односима, новчана накнада нематеријалне штете досуђује се независно од накнаде материјалне штете, као и у њеном одсуству, за претрпљене физичке болове и страх, као и за душевне болове због умањења опште животне активности, наружености, повреде угледа, части, слободе или права личности ако то околности случаја, а нарочито јачина болова и страха и њихово трајање то оправдава.

Душевни болови због неосноване осуде, односно неоснованог лишења слободе представљају јединствени вид штете који обухвата све штетне последице везане за личност оштећеног проистекле из неоправдане осуде, односно неоснованог лишења слободе, тако да се за ту штету досуђује један износ накнаде при чијем одмеравању се узимају у обзир све околности конкретног случаја. За остале видове нематеријалне шете (физички бол и страх) у начелу се досуђује

посебна накнада за сваки вид али се у изузетно тешким случајевима, кад се трпљења оштећеног узајамно условљавају и преплићу тако да их је немогуће разлучити, може досудити јединствена накнада за укупну нематеријалну штету.

У конкретном случају, тужилац је био лишен слободе од 06.03.1951. године до 29.11.1956. године, односно пет година, осам месеци и 15 дана. Изречену затворску казну издржавао је у нехуманим условима и за све време је био изложен тешком физичком раду као и физичком и психичком малтретирању. Услед тога тужилац је, поред душевних болова због повреде угледа, части, слободе, права личности и достојанства, трпео и физичке болове и страх. Узимајући у обзир све ове околности, Врховни касациони суд сматра да је са укупно 6.000.000,00 динара, досуђених тужиоцу на име накнаде нематеријалне штете, остварен њен циљ и друштвена сврха тако што је тужиоцу пружена сатисфакција за нанети душевни, односно физички бол и страх.

Због тога нису основани наводи тужиоачеве ревизије о погрешној примени материјалног права при одређивању висине накнаде нематеријалне штете. Новчана накнада нематеријалне штете нема казнени нити репарациони карактер већ представља сатисфакцију којом се ова штета не отклања у потпуности већ само ублажава душевни бол. Виши износ новчане накнаде био би супротан члану 200. став 2. Закона о облигационим односима којим је прописана дужност суда да приликом одлучивања о захтеву за накнаде нематеријалне штете и њеној висини води рачуна о значају повређеног добра и циљу коме служи накнада, али и о томе да се њоме погодује тежњама које нису спојиве са њеном природом и друштвеном сврхом.

Нису основани ни наводи ревизије о погрешној примени материјалног права при одлучивању о накнади материјалне штете за неплаћени рад у редовно радно време и прековремени рад. Тужиоцу је за период лишења слободе досуђена накнада штете за рад у радно време, у висини изгубљене зараде на радном месту пре лишења слободе. Остали тражени износи накнаде штете за прековремени рад узети су у обзир приликом одмеравања новчане накнаде нематеријалне штете због повреде слободе и права личности, као акти тортуре у смислу члана 26. став 1. Закона о рехабилитацији у вези са чланом 200. Закона о облигационим односима и чланом 14. Конвенције против тортуре и других сурових, нељудских и понижавајућих казни или поступака.

Из наведених разлога, на основу члана 414. став 1. ЗПП, одлучено је као у првом ставу изреке.

Међутим, основано се ревизијом указује на погрешну примену материјалног права при одлучивању о тужиочевом захтеву за накнаду материјалне штете на име изгубљене пензије и разлике у пензији.

Нижестепени судови су тај тужбени захтев одбили применом чланова 22. и 23. Закона о рехабилитацији, са образложењем да је такав тужбени захтев преурањен. По налажењу судова, тужилац није покренуо управни поступак пред Републичким фондом за пензијско и инвалидско осигурање у којем се одлучује о том праву и који зато има значја претходног поступка у односу на захтев за накнаду материјалне штете.

Одредба члана 3. став 2. Закона о рехабилитацији признаје рехабилитованом лицу и право на обештећење за материјалну штету које се, према члану 26. став 1. тог закона, остварује у складу са законом којим се уређују облигациони односи. Материјална штета коју тужилац потражује тим делом тужбеног захтева заснована је на тврдњи о постојању разлике у пензији коју би он остварио као војно лице да није било штетног догађаја и пензије која му је призната и исплаћује се по решењу о оствареној пензији, на основу оствареног и признатог радног стаж. Такав тужбени захтев тужилац заснива на одредбама материјалног права садржаним у члану 185. и члану 189. став 2. и 3. Закона о облигационим односима.

Према одредби члана 22. Закона о рехабилитацији, рехабилитованом лицу признаје се време лишења слободе као посебан пензијски стаж у двоструком трајању (став први), а истом лицу се признаје и време незапослености по престанку лишења слободе као посебан стаж у ефективном трајању - најдуже две године, ако је незапосленост наступила због повреде права и слобода у смислу тог закона (став други).

У овом случају тужилац је остварио право на старосну пензију на основу укупног радног стажа дужег од 40 година. Због тога признати радни стаж по одредби члана 22. Закона о рехабилитацији не би имао утицаја на висину изгубљене пензије - разлике између пензије која му се исплаћује, обрачунате на основу примања остварених на радном месту са којег је пензионисан и пензије која би му припадала да је пензионисан као војно лице. С`тога, по налажењу ревизијског суда, управни поступак пред Републичким фондом за пензијско и инвалидско осигурање у смислу члана 22. Закона о рехабилитацији не би имао значај претходног поступка за одлуку о делу тужбеног захтева који се односи на изгубљену пензију, нити је из тог разлога поднета тужба преурањена.

Како због погрешне примене материјалног права - члана 189. став 2. и 3. ЗПП, судови нису утврђивали постојање и висину изгубљене пензије нижестепене пресуде су морале бити укинуте у том делу и предмет враћен првостепеном суду на поновно суђење.

У поновљеном суђењу првостепени суд ће утврдити ове чињенице а затим правилном применом материјалног права одлучити и о том тужбеном захтеву.

Укинута је и одлука о трошковима поступка јер зависи од коначног исхода спора.

Сходно изложеном, на основу члана 416. став 2. ЗПП, одлучено је као у другом ставу изреке.

**Председник већа - судија
Бранислава Апостоловић, с.р.**

За тачност отправка
Управитељ писарнице
Марина Антонић